

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE IRAKLI KADINLARIN SİYASİ VE TOPLUMSAL ROLLERİ

DR. WATHEQ AL-SADOON

Arapça Çalışmalar Direktörü ORSAM

“

“Yolnia Hassun” 1923’te Iraklı kadınların haklarıyla ilgili ilk kadın dergisini çıkarmış, onları kamusal yaşamda rol almaya ve eğitime ilgi duymaya teşvik etmiştir. Bu derginin adı “Leyla” ve sloganı “Iraklı kadınlar uyanış yolunda”ydı.

”

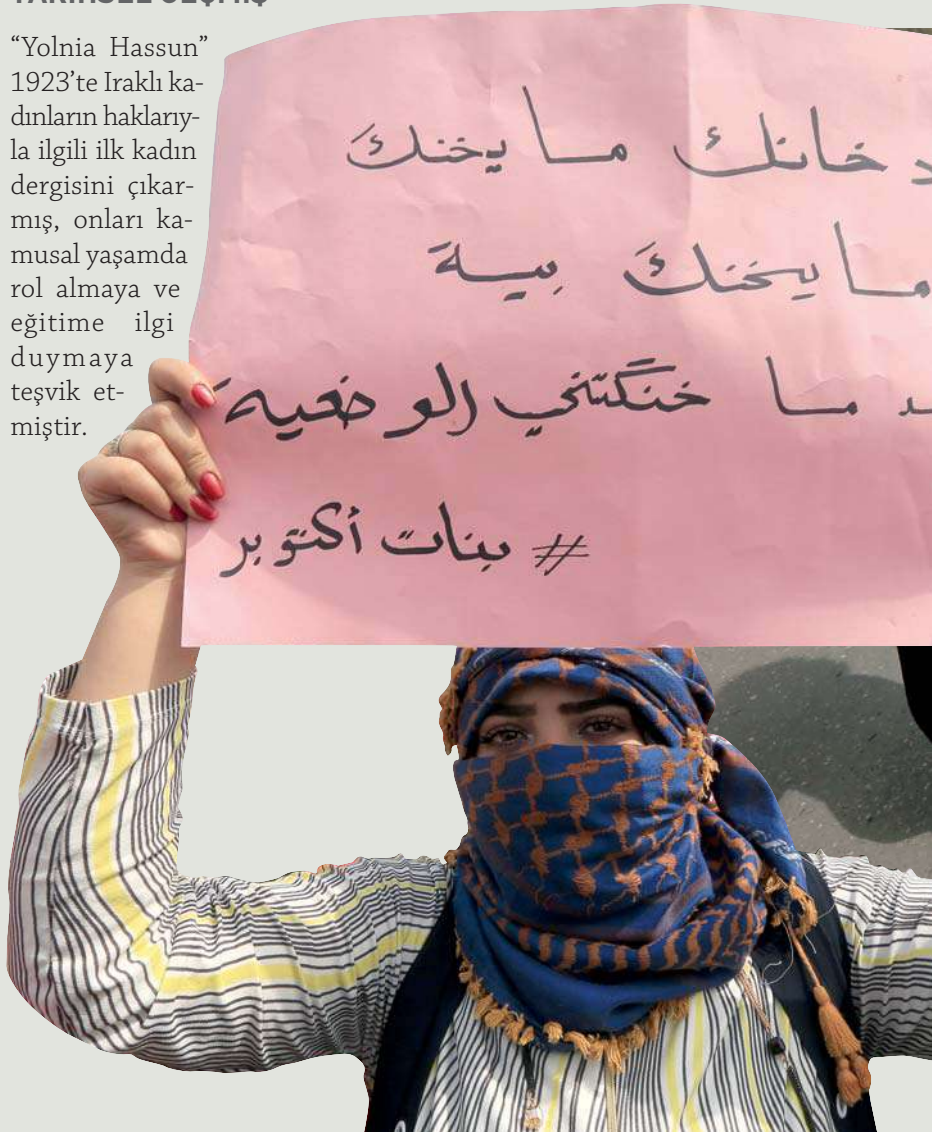
Iraklı kadınların kamudaki rolleri, Irak’ın Osmanlı İmparatorluğu’nun bir parçası olduğu 19. yüzyılın sonunda ortaya çıkmaya başlamıştır. Irak’ta kız çocuklarının eğitim gördüğü ilkökul, 1896’da Musul kentinde açılmış ve Osmanlı hükümeti bu okula 3 Türk kadın öğretmen göndermiştir. Iraklı kadınların siyasi hayata ilk gerçek ve gözle görünür katkısı, İngilizlerin Irak’ı işgaline karşı 1920 Irak İsyanı’nda ortaya çıkmıştır. Köy şairi “Ali el-Suwaih”ın kızı “Feda”nın halk şiirleri, Irak’taki İngiliz işgal güçlerine karşı mücadelede Arap kabilelerindeki devrimcilerin çöküşünü artırıyordu.

TARİHSEL GEÇMİŞ

“Yolnia Hassun” 1923’te Iraklı kadınların haklarıyla ilgili ilk kadın dergisini çıkarmış, onları kamusal yaşamda rol almaya ve eğitime ilgi duymaya teşvik etmiştir.

Bu derginin adı “Leyla” ve sloganı “Iraklı kadınlar uyanış yolunda”ydı. 20. yüzyılın 30’lu yıllarında Irak, özellikle İngiliz işgaline karşı çıkan demokratik ve sol partilerin yayılmasından sonra Iraklı kadınların siyasi meselelere fiilen katılımına tanık oldu. Irak Komünist Partisi, o yıllarda yasaklı partilerden biri

olmasına rağmen, saflarına en fazla kadını çeken siyasi partiydi. 1946'da Kopenhag'da gerçekleşen Uluslararası Kadın Konferansı'na Iraklı kadınlardan oluşan bir heyet katıldı. Bu konferans sırasında Iraklı kadınlar, Uluslararası Demokratik Kadınlar Birliğine katıldı. 1947'de "Irak Kadınlar Birliği" kuruldu ve bu birlik "Kadınların Kurtuluşu" dergisini yayımladı. 1952'de Iraklı kadınlar, halkın haklarını talep eden tüm protestolara ve 1921-1958 kraliyet döneminde Irak'taki İngiliz işgaline karşı ulusal gösterilere katıldılar.

Sağlık Bakanlığı tarafından atanan ilk Iraklı doktor Ermeni Hristiyan asıllı Dr. Anna Satyan'dı ve 1939'da

Bağdat Tıp Fakültesine giren ve mezun olan ilk Iraklı kadındı. Irak'ta avukatlık yapan ilk kadın "Amina el-Rahhal", 1943'te Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur ve ayrıca Irak'ta araba kullanan ilk kadındır. Tüm Arap ülkelerinde bakan olan ilk kadın Iraklı olup 1959-1960 yıllarında cumhuriyet döneminin başında belediyeler bakanı olan "Naziha el-Dulaimi"dir. Ayrıca "Zekiye İsmail Hakki", 1959'da bir Irak mahkemesinde ilk kadın yargıç olmasıyla birlikte tüm Arap ülkelerinde yargıç olan ilk kadındı. Dr. Suad Khalil el-Bustani, 1970-1972 yılları arasında Irak'ta eski Cumhurbaşkanı Ahmed Hassan el-Bekir hükümetinde yükseköğretim bakanı oldu. Eski Dev-

let Başkanı Saddam Hüseyin döneminde, 1980'de Iraklı kadınlar parlamentoya katıldı. Burada 16 kadın o dönem Ulusal Konsey olarak adlandırılan Irak Parlamentosu üyeliğine hak kazandı ve 1984 yılında ise parlamentoda 33 kadın sandalye kazandı.

Irak devletinin 1921'de kurulmasından 2003'te ABD işgaline kadar kadınlar, Irak toplumunun ilerlemesi ve modernleşmesi yolunda eğitim, öğretim, sağlık ve ekonomi alanlarında etkin bir rol oynadı. Iraklı kadınlar, faaliyetlerini sınırlayan sosyal kısıtlamalara, norm ve geleneklere, monarşi döneminde İngiliz işgalinin sorunlarına, cumhuriyet döneminde siyasi çatış-

malar ve savaflara rağmen etkin olmayı başardı. Nitekim kadınlar, 1980-1988 Irak-İran savaşında erkeklerin çoğunun cepheye gitmesinden sonra, tüm devlet kurumlarında ve fabrikalarda oluşan boşluğu doldurarak sosyo-politik önemini bir kez daha göstermiştir.

2003'TEN SONRA IRAKLI KADINLAR

Iraklı kadınların siyasi hayata katılımları 2003 yılından sonra ivme kazanmıştır. 2005 yılında kabul edilen Irak Anayasası'nın 49. maddesinin 4. fıkrasında, "Seçim yasaı, parlamento kadın temsilinin, üye sayısının dörtte birinden az olmamasını hedeflemektedir" hükümü yer aldı. Bu fıkra, zorunlu kota

dışında kazanan kadınlar hariç parlamentodaki kadınlar için en az 82 sandalyelik zorunlu bir kota belirlemektedir. Kadınların devlet makamlarındaki temsilinde de güçlenme gözüktü.

Ancak 2003'ten sonra Iraklı kadınların sosyo-politik hayattaki etkileriyle ilgilenenler, kadınların siyasi hayata katılımındaki bu artışın sadece "sayısal" bir durum olduğunu, siyasi hayattaki rol ve etkilerinde beklendiği gibi bir güçlenme olmadığını düşünmektedir. Siyasi bloklar, bazı bakanlıkları ve hükümet pozisyonlarını yönetmeleri için bazı kadınları "sembolik" aday gösterdiğinden parti liderlerinin "erkekleri" bu bakanlıkları

ve hükümet pozisyonlarının yöneticileri olarak kalmaya devam etti.

Kadınların Irak Parlamentosuna katılımına gelince, 2003'ten sonra üst üste yapılan parlamento oturumlarında çok sayıda kadın milletvekilinin bulunmasına rağmen, parlamentoda alınan kararlara etki etme durumunda sınırlı bir varlık gösterebilmişlerdir. Daha doğrusu başarı elde etmelerine izin verilmediği de söylenebilir. Irak'taki mevcut blokların ve siyasi partilerin liderleri, Irak Parlamentosunda etkili olacak herhangi bağımsız kadın blokunun oluşumunu engelleyecek eylemleri benimseyerek bir nevi kadınların kararları

ve hareketleri üzerinde egemenlik sağlamışlardır. Irak Parlamentosundaki feminist hareketin başarısız olmasının nedeni de budur. Ekim 2021 seçimlerinden sonra oluşturulan yeni Irak Parlamentosunda, kontenjan dâhilinde ve kota dışından 97 kadın milletvekili bulunmaktadır. Ancak "Yeni Nesil" Partisi'nin milletvekili Sarwa Abdul-Wahed, meclis başkan yardımcılığına aday olduğunda 329 oydan sadece 33'ünü aldı. Sarwa Abdul-Wahed'in aldığı oyların çoğu partisinden ve partisile ittifak hâlindeki "İmtidâd" Hareketi'nden geldi. Bu oyların çoğu "erkek" milletvekillerine ait olup çoğunluğu kadın olan milletvekilleri, partilerinin talimatlarına uydukları

için Sarwa Abdul-Wahed'e oy vermediler.

“

Iraklı kadınların reform talep etmek, yolsuzlukla mücadele etmek ve kamu parasının israfıyla mücadele etmek için sokaklara çıkması şaşırtıcı bir durum değildi. Gösterilerde kadınların varlığı, toplumun ve kadınların farkındalığının bir yansımasıdır.

”

EKİM 2019 PROTESTOLARINDA IRAKLI KADINLAR

Iraklı kadınlar, Irak'ın bugünü ve geleceğinin karşı karşıya olduğu, en önemlileri işsizlik, yolsuzluk, yetkinin kötüye kullanılması, köylüye sunulan hizmetler ve Irak'ın işlerine dış müdahale gibi ciddi sorunlara çözüm talep etmek için Ekim 2019 protestolarını başlatan çoğunlukla erkek ve gençlerin yanında yer alarak protestolara büyük bir azimle katıldı. Elit kesimden kadınların Ekim protestolarına katılımı, medeniyet için dönüm noktası ve Iraklı kadınların tarihteki konumlarına geri dönmesini sağlayacak belirgin bir atılım olarak değerlendirildi. Iraklı kadınların reform talep etmek, yolsuzlukla mücadele etmek ve kamu parasının israfıyla mücadele etmek için sokaklara çıkması şaşırtıcı bir durum değildi. Gösterilerde kadınların varlığı, toplumun ve kadınların farkındalığının bir yansımasıdır. Iraklı kadınlar, genç kadınlar, öğrenciler, aydınlar, öğretmenler, sanatçılar, yazarlar, medya mensupları, ev hanımları ve hatta yerinden edilmiş kadınlar olmak üzere her

kesimden kadın protesto alanında kendini gösterdi ve hepsi tek bir konu olan reform sürecinin başlatılmasında bulundu. Bu protestolardaki kadın göstericilerin sayısı, toplam protestocu sayısının yaklaşık %40'ına ulaştı.

Ekim ayaklanmasına katılan Iraklı kadınlar, baskıcı güçlerin açtığı ateşle öldürülmüş, kurşunla yaralanmış, gazla etkisiz hâle getirilmiş ve kimliği belirsiz kişilerle kaçırılmıştır. Kadınlar protestolarda, ilk yardım, gönüllü temizlik kampanyaları, oturma eylemi için yemek hazırlama ve diğer birçok değişik etkinliğe katılım sağladı. Kadınlar, otoriter baskının tehlikeleri karşısında ayaklanmaya katılmış, birçoğu öldürülmüş, kaçırılmış, yaralanmış ve topluma karışmalarına karşı çıkan normları çiğneyerek kendilerini göstermiştir. Iraklı kadınlar bu protestolarda duvarlara eleştirel çizimler yapmış ve diğerleri gibi farklı sanat dallarında ustalaşmışlardır. Dahası anneler, oturma eylemlerinde bulunan çeşitli kadın ve öğrencilerle birlikte ön saflarda yer alarak protestolarda gözle görünür iz bırakmışlardır.

Sonuç olarak Irak sosyo-politik hayatında kadının rolü Irak siyasetinin değişen dinamikleri çerçevesinde yeniden tanımlanmış fakat Iraklı kadınlar geçmişten günümüze kadar belirli mekanizmalar aracılığıyla varlığını ve etkisini sürdürmüştür. Diğer taraftan söz konusu etki ve varlık, özellikle Ekim protestoları sürecinde daha belirgin olmuş ve Iraklı kadınlar sosyo-politik hayatta hak ettikleri statüyü elde etmek için diğer protestocular ile reform çağrılarında birleşmiştir. ■